

VARGHA FRUZZSINA SÁRA

Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet (Eötvös Loránd University, Faculty of Humanities, Institute of Hungarian and Finno-ugric Linguistics, Budapest, Hungary)

A MAGYAR NYELVJÁRÁSOK TÁVOLSÁGA A KÖZNYELVTŐL

DISTANCE OF HUNGARIAN DIALECTS FROM THE STANDARD

A dialektometriai kutatások célja a nyelvjárások összevetése, a köztük lévő hasonlóság mértékének megállapítása, több száz (esetleg több ezer) térképlap nyelvi adatai alapján. A magyar nyelvjárások atlasza és A romániai magyar nyelvjárások atlasza azonos tárgyú informatizált (számítógépen megfelelően rögzített) térképlapjainak integrálásával lehetőségünk van arra, hogy a teljes magyar nyelvterületen, nagyjából konstans kutatópontsűrűséggel végezzünk összevetéseket a kutatópontok között. A nyelvjárásközi összevetéseken túl, a köznyelvnek tekinthető adatváltozatok megadásával, azonos módszerrel mérhetjük az egyes nyelvjárások köznyelvtől való távolságát is.

A magyar nyelvjárások atlasza adatközlőinek Imre Samu (1963) szerint világos esztétikai ítélete volt a különböző nyelvváltozatokról, amely bizonyos összefüggést mutat a köznyelvhez való hasonlósággal. Az atlasz gyűjtése során rendszeres vizsgálat azonban nem készült a kérdérről. Néhány évtizeddel később, a Magyar Nemzeti Szociolingvisztikai Vizsgálat adatfelvételekor sok más, a nyelvhasználatra vonatkozó és azt vizsgáló kérdés mellett viszont azt is megkérdezték az adatközlőktől, hol beszélnek a “legszebben” magyarul és hol a “legcsúnyábban”.

Vizsgálatomban annak kimutatására vállalkozom, milyen mértékben hasonlítanak az egyes nyelvjárások a köznyelvre, illetve milyen feltételezett hatása lehet a köznyelvtől való távolságnak a beszélők saját anyanyelvváltozatukhoz való viszonyára a különböző nyelvváltozatokhoz kapcsolódó pozitív és negatív attitűdöket is vizsgáló szociolingvisztikai kutatások alapján.

Az előzetes eredmények abba az irányba mutatnak, hogy a köznyelvi szóalakok leginkább a Sárospatak környéki nyelvjárásokkal mutatnak hasonlóságot. Úgy tűnik, az adatközlők saját nyelvváltozatukról alkotott képét befolyásolja a köznyelvtől való távolság: a köznyelvi változathoz hasonló nyelvváltozatot beszélők inkább ítélik a saját változatukat szépnek.

Imre Samu 1963. Hol beszélnek legszebben magyarul? MNyr 87. 279–283.